

УДК 7.031.2(=161.2)

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ПРЕЗЕНТАЦІЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО КОСТЮМА

НИКОЛАЄВА Тетяна, КОКОРИНА Галина, МЕЛЬНИК Ольга
Київський національний університет технологій та дизайну
galinaramasanova@gmail.com

Розглянуто ключові аспекти дослідження та презентації українського історичного костюма. Визначено особливості розвитку моди в Україні часів бароко та особливості генезису чоловічого та жіночого стрοїв. Представлено результати роботи над практичним відтворенням окремих форм українського історичного та етнографічного одягу. Проаналізовано концепцію та структуру виставкової експозиції з фондів Кафедри мистецтва та дизайну костюма КНУТД, призначену для участі у Фестивалі української культури в Дубаї (ОАЕ) в лютому 2022 року.

Ключові слова: українське бароко, історія української моди, виставка костюма

ВСТУП

Підготовлена Київським національним університетом технологій та дизайну виставка "Українська атмосфера" («Ukraine Vibe») – це експозиція костюмів з фондів факультету дизайну, яка презентує історію української моди XVII – XVIII століть та особливості етнографічних комплексів різних регіонів України. Костюми створено кафедрою Мистецтва та дизайну костюма методом практичної реконструкції на основі достовірних, науково обґрунтованих історичних джерел. Ця колекція реплік історичного костюма стає важливою сьогодні з огляду на можливості презентації університету як центру дослідження та популяризації вітчизняної культури в Україні та за її межами.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Концепція виставки полягає в тому, щоб засобами відтворення історичного костюма усвідомити специфіку естетичних уподобань українців стосовно моди та особливості формування національних форм чоловічого та жіночого одягу. Інше завдання, яке вирішує виставковий проект, – це демонстрація національних костюмних традицій в рамках міжнародної виставкової акції.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Експозиція виставки складається з двох блоків: історичного та етнографічного. Перший являє собою жіночі і чоловічі комплекти міського та шляхетного одягу XVII – XVIII століть. Саме в цей період починається процес формування українського національного костюма, сутність якого полягає у відокремленні сільського костюма від міського. Політичні контакти України в цей час були дуже активними, і на моду українців посилювся вплив культурних

традицій сусідніх народів, що проживали, зокрема, у Польщі, Росії, Кримському ханстві, Туреччині та на Кавказі. Таким чином, український костюм зазнавав одночасного впливу – західного і східного [1].

Рис. 1. Плакат виставки «Українська атмосфера». Автор А. Г. Шаповал

Рис. 2. Репліки шляхетного українського одягу XVII – XVIII століть

Своєрідність процесу формування українського етнографічного комплексу полягає у деяких відмінностях генезису жіночого та чоловічого костюмів [2]. Соціальні відносини в Україні XVII – XVIII століть залишали за жінкою функцію збереження общинних культурних традицій та, водночас, старовинних форм текстильного ремесла та шиття. І тому зовнішні впливи мали помірний характер: західноєвропейська мода сприяла еволюції жіночого одягу в контексті ускладнення конструкції та орієнтації на бароково стилістику; контакти з мусульманськими народами дозволили залишити костюм скромним і стриманим, у ньому не було фривольності, характерної для західної моди.

Чоловіки, тим часом, будували своє життя в умовах перманентної війни, і це змушувало їх вийти із замкненого кола архаїчної монокультури. Козацтво, зокрема, щодо костюма зробило свій вибір на користь раціональних форм, зручних на всі випадки життя. Повертаючись додому після походів на Схід, вони привозили з собою дорогі тканини та одяг – шуби, жупани, шаровари, сорочки, шапки, взуття. Запозичені з турецького та татарського костюма форми одягу забезпечували певну свободу руху, необхідну в похідних умовах. Наприкінці XVIII століття, коли запорізьке козацтво було скасовано, ці відпрацьовані часом форми стали основою національного українського костюма. Підкреслимо також, що козаки не знали тих жорстких регламентацій, які існують у сталому та консервативному суспільстві. Для них не існувало серйозних табуйованих вимог до костюма, як, наприклад, при дворі польського короля чи в турецькому султанаті. Запозичуючи у шляхтичів візерунчасті жупани, а у турків оксамитові делії, підбиті дорогим хутром, козаки демонстрували ці військові трофеї як підтвердження своєї військової доблесті, формуючи, таким чином, традиції представницького українського одягу.

Процес формування українського етнографічного костюма відбувався, значною мірою, шляхом консервації певних форм міської моди, яка, в свою чергу, складалася від впливом домінуючих художніх стилів. В XVII – XVIII століттях такими стилями були бароко та рококо з їх тяжінням до декоративності, живописності та акцентами та квітковій орнаменталі (рис. 2). Остаточне формування українського етнографічного костюма відбувалося протягом XIX століття. Чоловічий костюм став більш стриманим, що відповідало головній тенденції європейської чоловічої моди, жіночий – акумулював весь накопичений естетичний та технологічний досвід. Основою жіночого комплексу є біла сорочка, яку вишивати, використовуючи геометричні та рослинні мотиви. В якості поясного одягу жінки носили архаїчні платівці спідниці (плахти та запаски) та спідниці, пишно призьбрані на поясі [3]. Основним видом плечового безрукавного одягу була керсетка, крій якої точно повторював форму європейського жіночого одягу XVII – XVIII століть. Всі ці елементи українського етнографічного одягу представлені в другому блоці виставкової експозиції. Комплекти доповнені поясами, традиційними головними уборами та прикрасами (рис. 3).

Рис. 3. Експонати виставки «Українська атмосфера»

Практична робота над відтворенням одягу проводилася на основі аналізу автентичних музейних зразків, за допомогою партнерів кафедри - фахівців в галузі етнографії та музейної справи, а також з використанням сучасних інноваційних методів реконструкції історичного костюма [3]. Зокрема, представлені в експозиції декілька кунтушів та жупанів створені за результатами наукового дослідження оригінальних зразків з українських музеїв: Чернігівського історичного музею, Львівського музею етнографії та художнього промислу, Національного центру народної культури "Музей Івана Гончара" [4].

Потреба таких розробок стала актуальною в нашій країні в останні роки в зв'язку з загостренням інтересу до вітчизняного минулого, перш за все, з боку фахівців, які працюють в галузі видовищних мистецтв. Результати дослідження можуть бути використані також при створенні колекцій сучасного

одягу. Крім того, слід зазначити інтерес до нашої роботи з боку клубів історичного моделювання, які займаються реконструкцією української історії в ході різноманітних культурних акцій.

ВИСНОВКИ

Національний костюм, як складова частина матеріальної культури, є яскравим носієм української ментальності та естетичних цінностей. На виставці «Українська атмосфера» представлено репліки історичного та етнографічного одягу. Відтворення цих зразків відбувалося на основі аналізу автентичних музейних зразків, які зберігаються в українських музеях. В ході практичної реконструкції старовинний крій був адаптований до сучасних методів конструювання одягу. Разом з тим, експозиція дозволяє зіставити, порівняти бароковий дизайн та сучасні актуальні тренди в моді та суспільстві. Значний інтерес до нашої виставки підтвердив думку про те, що «барочність» актуалізується на кожному переломному, кризовому етапі в житті України. Засобами костюма ми осмислюємо національні споконвічні цінності і намагаємося презентувати власну культуру на міжнародних виставкових майданчиках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Косміна О. Традиційне вбрання українців. К.: Балтія-Друк, 2008. 160 с.
2. Кокоріна Г.В. Гендерний аспект формування українського національного костюма. *Збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції «Народний костюм як виразник національної ідентичності»*. К.:ТОВ «ХІК». 2006. С. 57-60.
3. Ніколаєва Т.В., Кокоріна Г. В. Математичне моделювання залежностей між кількісними ознаками конструції українського історичного одягу. *Вісник КНУТД*. 2012. № 1. С. 121-126
4. Кокоріна Г.В. Використання музейних зразків з метою відтворення українського історичного та етнографічного одягу. *Збірник наукових праць «Музеї народного мистецтва та національна культура»*. К.: Златограф. 2006. С. 226-229.

NIKOLAEVA T., KOKORINA H., MELNYK O. HISTORICAL ASPECTS OF THE PRESENTATION OF THE RECONSTRUCTION OF THE UKRAINIAN COSTUME

The article examines the key aspects of the subsequent presentation of the Ukrainian historical costume. The peculiarity of the functioning of fashion in Ukraine during the baroque period and the peculiarity of the genesis of the human and female structures were pointed out. The results of the work on the practical implementation of several forms of the Ukrainian historical ethnographic robe are presented. The concept and structure of the exhibition exposition from the funds of the Department of Art and costume design of KNUVD, recognized for participation in the Festival of Ukrainian Culture in Dubai (UAE) in fierce 2022, are analyzed.

Key words: *Ukrainian baroque, history of Ukrainian fashion, costume exhibition*